

HRADISKO u OBŘAN

se rozkládá na severovýchodu Brna na syenitové ostrožně obtékané řekou Svitavou, ve výši 100 m a představuje typický výšinnou lokalitu civilizace středodunajských popelnicových polí. K metropoli se váže popelnicové pohřebiště v trati PŘÍČNÍ + ŠIROKÁ

Dějiny výzkumů: od konce 70 let - Martin Kříž, Jan Kniez, Florián Koudelka, Jan Hladík, František Fiala, bři Slovákovi.

První arch. nálezy – F. Koudelka v letech 1880-1886 na Hradisku, v r. 1885 prozkoumává na trati v ŠIROKÝCH + V PŘÍČNÍ prvé žárové hroby, nálezy putovaly do Muzejního spolku. V r. 1890-1892+1898 prozkoumal J. Hladík 14 hrobů na pohřebišti a zveřejňuje dosavadní výsledky výzkumů v práci: PRAEHISTORICKÉ HRADISKO + POHŘEBIŠTĚ U OBŘAN, význam této práce byl veliký protože to byla jediná souborná publikace až do r. 1961. První sondu na valu provedl M. Kříž.

Poslední výzkum na Hradisku SAÚ 1946 + 1982 Čizmář + kol.

zajímavost: v letech 1914 – 1924 zde provádí povrchový sběr Karla Adámková.

Do dnešních dnů známe 3 plány Hradiska u Obřan:

- 1) J. Hladík 1898 převzal do knihy F. Adámek,
- 2) další ze širším okolím E. Vodička,
- 3) nejnověji AÚ ČSAV BRNO 1982 (PDM 1993, obr. 184).

I širší okolí hradiska nese stopy osídlení lidí popelnicových polí (dále jen PP), různých stupňů jeho vývoje. V okolí Hradiska se nachází několik dalších osad lidu PP, tvořící něco jako podhradí.

Jsou to: lokalita SKÁLY ležící na západ od Hradiska – opevnění je zde nevelké a fortifikace lokality není přesně datována r. 1926 zde byly prozkoumány 3 objekty z mladšího období PP s podolskou keramikou.

Další stopy osídlení současně s existencí Hradiska pocházejí z tratě ÚZKÉ, ŘÁDKY, NA LOUČKÁCH, PLÍŽE - lokalita PLÍŽE u Maloměřic: výzkum 1925-1929 mazanice s konstrukcí a několik objektu SDMČ.

V SAMOTNÉ OBCI OBŘANY: halštat. sídelní objekty lok. – na Řádkách, na Loučkách, ze Sokolské ul.č. 10 mimo jiné - šálek slezského typu.+ vázičkovitá jehlice.

Za obřanskou školou v trati ÚZKÉ – halštatatské pohřebiště – keramika s výzdobou tuhovaných pásů

Také na HOLÉM KOPCI u Maloměřic datace pozdní podolská HB2 + horákovská HC.

OPEVNĚNÍ HRADISKA: v délce 2000 m, umístěno na ostrém lomu planiny kde přechází ve svah., nápadná mohutnost je na celém obvodu, na záp. části je z důvodu výsadby vinic opevnění nepatrné, v lok. ŽLEBY, byla zaznamenána zřícená křivá konstrukce s košatinou. Mocnost valu = 235 m, rozlišeno 13 vrstev, ve všech vrstvách bylo mnoho střepevého materiálu + kostí.

Shrnutí: ORENTACE Hradiska = SSV/JJZ, rozměry: 900m/450m, plocha 42 ha, výška valu 5-6 m, pravděpodobně dřevěná dvojitá stěna z kuláčů – 10-15 cm s výplní hlinito-písčito-kamenným materiálem, místy do tvrda vypáleným – spečené valy.

Opevnění mělo 5 vchodů (*Adámek 30-32a, str. 28*):

- 1) v západní části, zakončené ostrým výstupkem se předpokládá hlavní brána,
- 2) tajný vchod
- 3) jihovýchodní vstup nad Hodoncem
- 4) ve výběžku, zvaném LAZY branka, snad pro sestup k řece
- 5) vchod z předpolí do vlastního areálu.

Hradba superponuje podolskou vrstvu a její výplň obsahuje podolský keramický inventář. Vznikla tedy nejspíše v za podolské fáze PP Reinecke HB2= 9/8. stol.

SÍDELNÍ A VÝROBNÍ OBJEKTY

Nesoustavným a nahodilým výzkumem, bylo na Hradišti otevřeno značné množství sídl. objektů, Adámek registruje 75 objektů, výzkumy z let 1981/82 219 sídl. obj. – většinou podolských, obytné domy jsou dvojího tvaru:

čtyřúhelníkové 2,85/2,10 až 8/6 zahloubeny jsou od 0,60 do 2,00m, stěny zapuštěného otvoru bývají mírně konické, dno rovné, nebo členěno do výstupků.

Elipsovitého půdorysu 8/14 m a hloubka 1,20-2,60

Oba typy měli dřevěnou konstrukci, uhlíky prokázaly – dub, buk, jedli, olší, modřín.

Vchod vždy na kratší straně a podlaha udusaná hlína, písek, šterk, nebo zvětralý syenit.

Ohniště pahorkovité ve střední části, dále od vchodu, v podobě komolých kuželů, na kruhové nebo oválné základně, nahoře mísovitě prohnuté a obložené oblázky.

Pouze jedna klenutá pec (objekt č. 37).

Dále výrobní objekty železářské pece, sklípky, síla, odpadní jámy, atd. Podle Adámka se domy soustřeďovaly spíše do jižní a střední části Hradiska a hospodářské a výrobní objekty více k severní části.

Archeologické materiály: keramika – podolská, horákovská, doklady barevné metalurgie - kadluby, bronzová struska, textilnictví - přesleny, závaží, kostařství – zlomky parohových postranic udidel.

Žárové pohřebiště na trati PŘÍČNÍ a ŠIROKÁ :

přiléhá k hradisku ze severu a severozápadu, plocha 5 ha, zatím zjištěno, evidováno 263 hrobů, zdokumentováno 169 hrobů, celkový počet však jistě překračuje 2000. Lze hledat určité náznaky řad ve směru SV/JZ, i JV/SZ i koncentrace hrobů. Pohřby byly jak popelnicové, tak jámové.

Nejbohatší hrob č. 169 v trati na širokých (*PDM 1993, obr. 200*), mísovitá hrobová jáma kruhového půdorysu, 1,80m/0,75 m, hloubka 70-75 cm, obsah hrobu: 5 rozpadlých nádob a zbytky šesté, v severní části zbytky spálených kostí a hromádka nespálených lidských kostí, mezi kostmi ležel zlatý svitek - snad prsten, ve volné prostoře ležel meč s jazykovitou rukojetí, kopí, sekerka s tulejí, bronz. nákončí pochvy meče, nožik, kamenný brousek, zbytky kování.

Doklady o mohyl. náhrobcích nemáme, půda byla rozorána.

Z hrobu č. 6 na trati V ŠIROKÝCH – jde o první rozoráný obřanský hrob, pochází odtud bronzová plastika koníčka, bronzová jehlice se 3 vývalky a zlomek bronzového náramku, - kresebná rekonstrukce tohoto hrobu chybí.

Celkem pochází z pohřebiště 250 nádob, 5 hrobů bylo zcela bez keramiky.

Z běžných sídl. a hrob. nálezů pochází různé zoomorfí plastiky, chlebové idoly, přeslen se svastikou, miska se styliz. písmem a pyraunos.

CHRONOLOGIE A ČASOVÉ HORIZONTY HRADISKA:

rolišujeme 5 horizontů.

- 1) nejstarší představuje keramika velatické kultury stupně HA, není početná a neobsahuje žádné významné bronz předměty, osídlení Hradiska nebylo ještě příliš intenzivní, pohřby na pohřebišti nejsou.
- 2) Datován velaticko-podolskou keramikou HA/HB i HB1- starší podolská, k tomu přísluší jehlice s vřetenovitou a cibulovitou hlavicí, hradisko tehdy pravděpod. ještě nebylo opevněno, na pohřebišti se už pohřbívalo.

- 3) Nejvýznamnější období – HB2-3-mladší fáze podol. kult. – mohutná hradba, intenzivní osídlení, plnilo funkci ústředí na pomezí kultur lužického a středodunajského lidu PP, pravděpodobně sídlem knížete a jeho družiny, naprostá většina keramiky je podolské proveniencí, jsou tu však i exempláře keram. slezské. Keramiky se setkávají i v hrobech. Předpokládá se koexistence obou kultur. Bronzy ze třetího horizontu : spony : jednoduché štítové s vinutím a osmičkami, sedlovité a harfovité. Jehlice s vs vázičkovitou hlavicí, s kyjovitou hlav a ervěnického typ a podolského typu s vroubkovanou hlavicí.

Tyto artefakty nejsou však dokladem přežívání podol kult do HC, ale souvisejí s poslední etapou vývoje v HC3 ovlivněnou kimmerskými vlivy.

- 4) horizont – spadá do HC1-2 - počátek starší doby železné – dožívání bývalého centra po zániku civilizace STŘEDODUNAJSKÝCH PP, nepočtený keram. inventář ukazuje starší formy horákovské kultury typu PODIVÍN-TĚŠETICE i HORÁKOV – HOLÁSKY. Fortifikace ještě byla funkční, ale neměla už co chránit, Hradisko již nebylo sídlem knížete ani centrem výroby, dožívalo jako významnější venkovská osada. Na pohřebišti se ukládali poslední mrtví.
- 5) Reprezentuje jen několik kusů mladohal. keramiky

K NÁLEZU ŠÁLKU S PÍSEMNÝMI ZNAKY

miska podolského typu, nalezeno na pozemku p. Seidla nahoře na hradisku, nálezové okolnosti jsou nejasné, znaky snad vyryty recentně, nebo příliš hrubě očištěny snad hřebíkem, chybí jakákoliv paralela.

Srovnání 3 hradisek: OBŘANSKÉHO HRADISKA s HRADSKEM V BURGSTALL U ŠOPRONĚ A STILLFRIEDU AN DER MARCH

STILLFRIEDL AN DER MARCH – několik horizontů z doby PP a halštatu, původní vesnické osídlení ve stupni HB1/2, v této době snad již ohrazeno palisádou.

V HB2 již hradba s komorovou konstrukcí a příkopem , délka hradby 2 km a rozloha 23ha., v HB3 hradba zesílena a zvýšena , zánik na konci pozdní doba bronzové požárem.

Na počátku starší doby železné stejně jako na Obřanech nové jednoduché opevnění, avšak nemělo dlouhého trvání.

BURSTALL (VÁRHELY) u ŠOPRONĚ – klíčová lokalita transdanubijské hallstattské kultury.

Poloha nedaleko Neziderského jezera a přiléhající k jantarové stezce směřující do Itálie a na Balkán.

Založení hradu je na přelomu doby bronzové a počátku halš., v dosahu 7 km od Burgstallu je dalších 4-7 hallstattských opevnění.. Hradisko leží na 3 km dlouhém skalnatém výběžku , rozloha 48 ha, 1260/540 m, orientace S-J.

Jihozápadně na terénním hřbetu je rozloženo mohyl. pohřebiště jehož středem prochází cesta na Hradisko. Mohyly jsou ve skupinách 2-10, největší KÖNISCH HÜGEL prům. 35m , výška 7m, pohřby jsou birituální.

Literatura:

ADÁMEK, F. 1961: Praveké hradisko u Obřan, Brno.

PODBORSKÝ, V. 1996: Postavení obřanského Hradiska v době popelnicových polí ve středoevropském regionu, Pravek NŘ 1994/4, 205-232.